

Oponentský posudek

Bethel Henry Strousberg a pád jeho podnikání na Zbirožsku v období tzv. velké deprese

Barbora TURKOVÁ

Bakalářská práce, FFUK, Praha 2016

Barbora Turková se ve své bakalářské práci zaměřila na osobnost významného pruského železničního podnikatele a průmyslníka evropského formátu Bethela Henryho Strousberga a jeho aktivity na Zbirožsku. Ačkoliv Strousbergovo angažmá v tomto regionu lze vymezit krátkým časovým údobím let 1868-1875, autorka pracuje s širším kontextem Strousbergových podnikatelských plánů a věnuje se i poměrům na Zbirožsku po jeho zatčení. Autorka se opřela o obsáhlou Borchartovu monografii z roku 1991, v komparaci s ní však bohatě vytěžila Strousbergovo memoárové dílo („*Dr. Strousberg und sein Wirken. Von ihm selbst geschildert*“) vzniklé v polovině 70. let 19. století v době jeho věznění v Moskvě a dále „*Obrazy Zbirovské*“ regionálního historika a kronikáře Antonína Drachovského ze sklonku 19. století. Archivní prameny zabývající se Strousbergovým působením na Zbirožsku vyhodnotila autorka jako „neucelené“ – opřela se primárně o fond Velkostatek Zbiroh (SOA Praha), fond Archiv města Zbiroh (SOkA Rokycany) a kroniku města Zbiroh (SOkA Rokycany). Metodou sondy bylo zdařile vytěženo několik dobových domácích i zahraničních periodik. Lze litovat, že autorka využitou literaturu a především prameny představila jen stručně, zasloužily by si podrobnější analýzu.

První část práce plasticky vykresluje Strousbergovu osobnost (s. 12-17) a jeho podnikatelskou kariéru do roku 1868 (s.18-25). V textu je zdařile zachycen kontrast mezi image úspěšného moderního a inovativního podnikatele působícího k „obecnému blahu“ (Riegrův slovník naučný, Strousbergovy paměti, „*Die Post*“) a obrazem podnikatele pohybujícího se na hraně zákona, podnikatelské etiky, lačnického po sociálním vzestupu, který „*ke svému kariéernímu růstu a hladkému průběhu podnikatelských aktivit využíval sociální síť jako know how*“ (s. 30). Kapitoly věnované Strousbergově vstupu do průmyslového odvětví a jeho konceptu podnikání (General Enterprise), ač založené na sekundární literatuře, představují funkcí článek k pochopení širších souvislostí jeho podnikatelských aktivit.

Druhá, hlavní část práce je věnována Strousbergově působení na Zbirožsku. Je uvozena přehlednou kapitolou věnovanou podmínkám a vývoji železářství na Zbirožsku (s. 31-35), jakož i vývoji technologických postupů zpracování železa v českých zemích (s. 35-37). Prodej a koupě původně komorního velkostatku Zbiroh jsou zasazeny do širšího rámce hospodářského vývoje habsburské monarchie, především v návaznosti na finanční závazky plynoucí z prusko- rakouské války (s. 42-45). Velice kladně hodnotím pasáže vykreslující atmosféru kolem příjezdu Strousberga na Zbirožsko, ve kterých autorka zachytila ambivalentní postoj místního obyvatelstva vůči novému majiteli velkostatku – na straně jedné nedůvěru ba nevraživost českého obyvatelstva vůči novému německému majiteli (hojně živěné dobovým tiskem) a na straně druhé pragmatické očekávání na zlepšení pracovních a životních podmínek (s. 46-48). Velkolepá přestavba zbirožského zámku na letní

Strousbergovo sídlo a paralelně probíhající stavba jeho sídla v jedné z nejprestižnějších čtvrtí v Berlíně jsou autorkou interpretovány jako systematické usilí Strousberga „*začlenit se mezi privilegované vrstvy a demonstrovat své postavení, což (Strausberg) dokazuje vkusem i stylem typickým pro vyšší společenské třídy, sledováním módních trendů a okázalými architektonickými úpravami*“ (s. 52).

Autorka hodnotí změny ve správě velkostatku Zbiroh po příchodu Strausberga spíše negativně (s. 52-56) – akcentuje germanizační trend (dosazení Strousbergových „lidí“ do vedoucích funkcí, zavedení němčiny), i praktické problémy po reorganizaci lesnictví (vysoká fluktuace lesnického personálu, neznalost místních poměrů). Samostatná kapitola je věnována Strousbergovým ambiciózním plánům na výstavbu Zbirožska coby hutního a strojírenského centra evropského významu (s. 57-63). Podobně jako v případě velkostatku – technická a úřednická místa byla zjevně obsazována cizími odborníky převážně z Pruska (A. Irmeler jako výjimka, s. 59), pozornost budí Strausbergem iniciovaný, na svou dobu velkolepý sociální program (dělnické kolonie, s. 61).

Závěrečné kapitoly jsou věnovány Strousbergově pádu (s. 64-77), na jehož pozadí se zrcadlila celá řada faktorů – podcenění politické situace při přijetí nabídky na stavbu železnic v Rumunsku, nižší možnosti využití zbirožské fosforečné rudy, finanční krize ad. Autorka logicky vyvozuje, že „... žádný velký projekt není zbaven širokých kontextů a souvislostí. Strousbergova platební neschopnost na jednom projektu a nedotaženost se automaticky zrcadlily i jinde. Jeho podniky tvořily celek, tudíž neúspěch jednoho se odrážel v neúspěchu jiného.“ (s. 78) Zbirožsko se skrze Strousbergovo zatčení a následný krach ocitlo v hledáčku tisku, o významu kauzy svědčí i vyslání zvláštního zpravodaje Národních lisů do Zbirohu (tehdy J. Arbes, s. 71-72). Autorka zachytila dobovým tiskem a kronikáři vykreslený obraz zděšení a paniky místního obyvatelstva, především v důsledku zadržování mezd (existenční otázky) a následného propouštění dělníků (s. 70-75). V samém závěru práce se autorka věnuje konkursnímu řízení, Strousbergově neúspěšné snaze získat část svého podnikatelského impéria zpět i jeho odchodu do ústraní.

Bakalářská práce Barbory Turkové nabízí plastický obraz Strousbergových podnikatelských aktivit v regionu Zbirožska na přelomu 60. a 70. let 19. století i jejich vyústění v tzv. velké depresi a představuje tak cenný příspěvek k dějinám podnikání. Práce je přehledně a logicky stukturovaná, vybavená standardním vědeckým aparátem (doporučení: blíže specifikovat odkazy na archivní prameny). Lze jen litovat, že autorka rezignovala na obrazovou přílohu, která by v případě některých kapitol byla jednoznačně funkční (architektura, mapy). Barbora Turková celkově předložila zdařilou bakalářskou práci, kterou ráda doporučuji k úspěšné obhajobě, dle mého názoru zaslouží hodnocení *výborně*.